

« درس نهم: آغاز فلسفه »

1. چه زمانی در یک جامعه حیات عقلی شکل می‌گیرد؟ وقتی مردم یک جامعه به عقل و تفکر و اندیشه توجه کنند به طوری که عقلانیت جزء فرهنگ عمومی جامعه درآید حیات عقلی شکل می‌گیرد.
2. حیات علمی چگونه آغاز می‌شود؟ توجه به عقل و فکر، حرکت به سوی دانش و رشد شاخه‌های مختلف علم را به دنبال دارد و حیات علمی آغاز می‌شود.
3. مهم‌ترین زمینه‌های رشد فلسفه در جهان اسلام را بنویسید.
  1. وجود حیات عقلی در جامعه و حضور عقلانیت و احترام به عقل
  2. بحث و گفت‌وگو در مباحث اعتقادی و فلسفی که موج ظهور اندیشمندان متکلم شد.
  3. نهضت ترجمه متون علمی و فلسفی از یونان و سایر زبان‌ها
4. حیات تعقلی مسلمانان از چه زمانی و توسط چه کسانی پایه‌گذاری شد؟
  1. ظهور اسلام و تشکیل جامعه اسلامی و توسط پیامبر و قرن کریم پایه‌گذاری شد.
  2. برخی از عوامل زمینه‌ساز حیات فلسفی که در قرآن و سنت پیامبر آمده است را نام ببرید.
    1. ارزش قائل شدن برای اصل تفکر و خرد ورزی
    2. تکریم علم به عنوان ثمره تفکر و خرد ورزی
    3. تکریم و احترام پیوسته عالمان و دانشمندان
    4. طرح مباحث علمی و فلسفی و عقلی و به کار گرفتن شیوه‌های مختلف استدلال
    5. مذمت پیوسته نادانی و جهل به عنوان یک ویژگی منفی
    6. دعوت به یادگیری علوم دیگر ملت‌ها و تمدن‌ها و استفاده از آن‌ها.
6. متکلم یا متکلمین به چه کسانی گفته می‌شود؟ دسته‌ای از دانشمندان بودند که موضوعات اعتقادی دین را با استدلال و منطق مورد بحث قرار می‌دادند.
7. متکلمین در کدام علوم و مسائل تبحر داشتند و شغل آنان چه بود؟ در مسائل اعتقادی مانند اثبات وجود خدا، صفات خداوند، ضرورت معاد و جبر و اختیار و .. به تعلیم و کتابت اشتغال داشتند.
8. نهضت ترجمه متون از چه زمانی آغاز شد و چه نقشی در شکل‌گیری حیات فلسفی مسلمانان داشت؟

از قرن دوم هجری آغاز شد. این نهضت تنها منحصر به فلسفه نبود بلکه علوم گوناگون از قبیل منطق، فلسفه، نجوم، ریاضیات، طب و سیاست و .. را شامل می‌شد و در نتیجه کتاب‌های فراوانی از زبان‌های یونانی، پهلوی، سریانی و هندی و ... و در رشته‌های مختلف علمی ترجمه شدند و نهضت ترجمه و یادگیری از دیگران اهمیت فراوان یافت. در چنین شرایطی مسلمانان بسیار زود معارف پیشینیان را فراگرفتند و در تمامی رشته‌های دانش سرآمد ملت‌ها شدند و در فلسفه نیز دانش فیلسوفان بزرگ یونان را فراگرفته و به نقد و بررسی آرای آنان پرداختند و نظام فلسفی نوینی را سامان بخشیدند.

9. از نظر یک فیلسوف مشایی حکمت به چه معناست؟ فنی استدلالی و فکری است که انسان، وجود را آن چنان که هست به وسیله این فن به دست می آورد و نفس خویش را به کمال می رساند و به جهانی عقلی مشابه جهان واقعی موجودات تبدیل می شود و مستعد رسیدن به سعادت نهایی به اندازه طاقت بشری می گردد.

10. مختصری از زندگی نامه فارابی و شرح حال وی را بنویسید. در سال 260 هجری در خراسان متولد شد

از جوانی و نزد ابو بشر مثنیٰ بن یونس در بغداد فلسفه و علوم مختلف آموخت و پس از مسافرت هایش به حران و بغداد در نهایت تا آخر عمر در دمشق و نزد حاکم آن سیف الدوله حمدانی زندگی کرد و در سال 339 درگذشت.

او بنیان گذار و موسس حکمت مشایی در جهان اسلام است و معلم ثانی لقب گرفت و به سادگی و قناعت و زندگی فقیرانه شهره دارد. وی در علوم مختلف مانند پزشکی، حقوق، نجوم و سیاست استاد بود.

11. دو مورد از آثار و تالیفات فارابی را بنویسید و بیان کنید هر مورد در چه موضوع و زمینه ایست.

کتاب «الجمع بین رأی الحکیمین» که شامل نظرات افلاطون و ارسطو و نقاط مشترک اندیشه آنان است.

کتاب «أعراض ارسطو فی کتاب ما بعد الطبیعه» که در آن نظرات ارسطو را تشریح و نکات پیچیده اش را آشکار می سازد.

12. فلسفه مشایی در جهان اسلام توسط چه کسی و چگونه بنا شد؟ فارابی به علت آشنایی عمیق با تعالیم اسلام توانست آموخته های خود از افلاطون و ارسطو و سایر فیلسوفان گذشته را در یک نظام فلسفی جدید عرضه کند و فلسفه مشایی را در جهان اسلام بنا نهد. از این رو پس از ارسطو که لقب معلم اول گرفت به معلم ثانی مشهور شد.

13. موسس اولین مکتب فلسفی در جهان اسلام چه کسی بود و به چه لقبی شهرت یافت؟ (نهایی دی 99)

فارابی موسس حکمت مشاء / لقب معلم ثانی گرفت.

14. معلم اول و معلم ثانی به ترتیب لقب کدام فلاسفه بوده است؟ (نهایی دی 98) ارسطو / فارابی

15. مدینه فاضله را از نظر فارابی تعریف کرده و تفاوت آن را با مدینه جاهله بنویسید. (نهایی خرداد 99)

بهترین مدینه ها مدینه ایست که مردم آن به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند که مجموعه مدینه و جامعه را به سوی سعادت می برد و چنین جامعه ای مدینه فاضله است. تفاوت آن با مدینه جاهله در هدف است.

16. فارابی مدینه فاضله را به چه چیزی تشبیه می کند؟ وجه تشابه آن ها را بنویسید (نهایی دی 98)

به بدنی سالم تشبیه می کند که هر عضو آن متناسب با ویژگی خود وظیفه ای دارد و آن وظیفه را به نحو احسن انجام می دهد همان گونه که در اعضای بدن برخی بر برخی دیگر تقدم دارند برخی از اعضای جامعه نیز بر برخی دیگر مقدم اند (همان طور که در بدن قلب ریاست می کند در مدینه فاضله نیز کسی که ویژگی ممتازی دارد بر مردم ریاست و رهبری می کند.)

17. دو مورد از ویژگی های رئیس مدینه فاضله را نوشته و بیان کنید این ویژگی ها در چه کسانی وجود دارد؟

(نهایی شهریور 99) / روحی بزرگ و سرشتی عالی داشته باشد و به عالی ترین درجات تفکر و تعقل رسیده باشد و بتواند احکام و قوانین الهی را دریافت کند/ که در پیامبر و امامان وجود دارد.

18. بر اساس نظر فارابی هدف مدینه فاضله و مدینه جاهله را مقایسه کنید (نهایی دی 99)

در مدینه فاضله هدف رسیدن به سعادت است اما در مدینه جاهله هدف مردم فقط سلامتی جسم و فراوانی لذت هاست.

19. از نظر فارابی هدف مردم در مدینه جاهله چیست؟ چرا؟ (نهایی دی 99) هدف مردم فقط سلامتی جسم و فراوانی لذت هاست زیرا آن ها گمان می کنند که اگر به چنین لذت هایی دست یافتند به سعادت رسیده اند و اگر دست نیافتند به بدبختی افتاده اند.

نکات مهم درس

1. از توجه و ورود فلسفه به جهان اسلام حدود سیزده قرن می گذرد. این توجه نتیجه یک حیات عقلی و حیات علمی بود که منجر به حیات فلسفی در جهان اسلام گردید.
2. اولین فیلسوف مشهور مسلمان ابو یوسف یعقوب بن اسحاق بود که حدود 270 رساله رساله تالیف کرد.
3. اولین شرط رشد و شکوفایی علم و دانش در جامعه وجود بستر و زمینه مناسب و وجود حیات عقلی است.
4. حیات عقلی و تعقلی مسلمانان با ظهور اسلام و تشکیل جامعه اسلامی آغاز و توسط پیامبر و قرآن کریم پایه گذاری شد و دو قرن بعد به حیات فلسفی انجامید.
5. وجود مباحثات اعتقادی و فلسفی در میان مسلمانان در آغاز اسلام موجب ظهور متکلمین در قرن اول هجری شد. آنان موضوعات اعتقادی دین را با استدلال و منطق مورد بحث قرار می دادند.
6. نهضت ترجمه متون از قرن دوم هجری آغاز شد و کمک شایانی به شکل گیری حیات فلسفی در اسلام نمود.
7. یکی از مترجمان معروف و زیر دست در عصر نهضت ترجمه، حنین بن اسحاق بود.
8. نهضت ترجمه متون موجب آشنایی مسلمانان با علوم و دانش های مختلف و معارف پیشینیان و سرآمدی آنان بر سایر ملت ها شد.
9. در فلسفه، مسلمانان با ترجمه متون یونانی، دانش فیلسوفان یونان را آموخته و با نقد و بررسی آرای آنان نظام فلسفی جدیدی را سامان دادند که ضمن برخورداری از آرای افلاطون و ارسطو در بردارنده ی اندیشه های جدید بود.
10. فلسفه اسلامی در آغاز سرشتی کاملاً استدلالی داشت و متکی بر آرای ارسطو بود. چون ارسطو پیش از همه به قیاس برهانی تکیه می کرد فلسفه اسلامی نیز صورت استدلالی قوی گرفت.
11. تلاش های محکم و استوار فارابی و نبوغ استدلالی ابن سینا صورت استدلالی فلسفه را با ظریف ترین موشکافی ها آراست و نظامی فلسفی مستحکم و قوی به نام حکمت مشاء را پدید آورد.
12. موسس اول حکمت مشاء، ارسطو می باشد که لقب معلم اول گرفته است. پایه گذار حکمت مشاء در جهان اسلام فارابی است که به معلم ثانی مشهور است و نخستین مکتب فلسفی در اسلام را بنا نهاده است.

13. فارابی و ابن سینا از بزرگترین حکمای مثنّاء محسوب می شوند.
14. فارابی نقاط مشترک اندیشه های افلاطون و ارسطو را در کتاب « **الجمع بی رأی الحکیمین** » جمع آوری کرد.
15. فارابی در کتاب **اغراض مابعد الطبیعه** نظرات ارسطو در کتاب **ما بعد الطبیعه** را شرح و روشن ساخت و همین کتاب او بعدها راهنمای ابن سینا در فهم کتاب ارسطو شد.
16. از نظر فارابی انسان موجودی **مدنی بالطبع** است که بر حسب فطرت و طبع خود به جامعه گرایش دارد.
17. اولین مبنای ورود فارابی برای ورود به مباحث اجتماعی و فلسفه سیاسی **مدنی بالطبع بودن انسان** است.
18. به عقیده فارابی مسیر سعادت و کمال انسان از **زندگی اجتماعی** می گذرد.
19. بر اساس دیدگاه فارابی، **مدینه فاضله** مدینه ای است که مردم آن به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند که مجموعه مدینه را به سوی سعادت می برد.
20. فارابی مدینه فاضله را **بدنی سالم** تشبیه می کند که هر عضوی **وظیفه ای** داشته و به **نحو احسن** انجام میدهد.
21. از نظر فارابی رئیس مدینه فاضله باید دارای **روحی بزرگ و سرشتی عالی** بوده و به **بالاترین درجات تعقل** رسیده باشد و بتواند **احکام و قوانین الهی** را دریافت کند.
22. از دیدگاه فارابی رهبر جامعه کسی جز **پیامبر خدا** نیست زیرا او با **ملک وحی** اتصال دائمی دارد و همین اتصال پیوسته به عالم بالا به پیامبران امکان می دهد که جامعه را به **درستی و در جهت نیل به سعادت حقیقی** رهبری کنند. و پس از پیامبر رهبری **شایسته امامان و جانشینان** اوست.
23. مهم ترین تفاوت مدینه فاضله با مدینه جاهله از نظر فارابی در **هدف آنان** است. در مدینه جاهله هدف مردم فقط **سلامت جسم و فراوانی لذتهاست** اما در مدینه فاضله هدف رسیدن به **سعادت دنیوی و اخروی** است.
24. محور فلسفه مثنّایی وجود است و شاخصه اصلی حکمت مثنّاء، **استدلال عقلی و منطقی** است.